

وسعت نظر و درك زمان و مكان؛ مؤلفه‌های نیل به عقلانیت در کارهای فرهنگی

يك محقق و پژوهشگر با بیان این‌که اثرگذاری کارهای فرهنگی با محوریت عقلانیت پایدار است، اظهار کرد: درك مناسب از زمان و مكان و مصون ماندن از نگاه سطحی، مؤلفه‌های عقلانیت در کارهای فرهنگی است که باید مدنظر قرار گیرد.

يك محقق و پژوهشگر با بیان این‌که اثرگذاری کارهای فرهنگی با محوریت عقلانیت پایدار است، اظهار کرد: درك مناسب از زمان و مكان و مصون ماندن از نگاه سطحی، مؤلفه‌های عقلانیت در کارهای فرهنگی است که باید مدنظر قرار گیرد.

حجت‌الاسلام والمسلمین سیدمجید افضلی، محقق و پژوهشگر علوم اسلامی در گفت‌وگو با خبرگزاری قرآنی ایران (ایکنا) با بیان این‌که اثرگذاری کارهای فرهنگی با محوریت عقلانیت پایدار است، اظهار کرد: هر پدیده‌ای نیاز به علل آن کار دارد تا این پدیده محقق شود، اگر علتش نباشد آن کار نیز محقق نمی‌شود. علت فاعلی کار آن افرادی هستند که دست به کار می‌شوند و آن را انجام می‌دهند و جهت مادی و صورتی‌اش فعلاً خارج از بحث ماست و بیشتر جهت علت غایی‌اش مدنظر است که می‌خواهیم يك پدیده فرهنگی محقق کنیم.

حجت‌الاسلام افضلی ادامه داد: پدیده فرهنگی باید غایت و هدفی داشته باشد و فاعل کار هم مهم است که فاعل این کار، با چه نیت و قصدی آن را انجام می‌دهد که این هم به همان علت غایی که برای آن متصور می‌شود، برمی‌گردد. حال اولین چیزی که باید در کار فرهنگی مشخص کرد این است که این کار فرهنگی، قرار است به کجا برسد و این عمده کار است.

وی در بیان اهمیت تعیین هدف در فعالیت‌های فرهنگی، عنوان کرد: اگر جهت کار مشخص نشود یا این‌که به کجا می‌خواهد برسد مشخص نباشد هر کار خوبی، چه از جهت ظاهری و چه از جهت صوری، قطعاً به نتیجه نمی‌رسد. هرچند که این کار را الآن که از لحاظ ظاهری نگاه می‌کنیم خوب است. مثلاً اگر من بخواهم به سمت مشهد بروم اما جهتم به سمت شیراز باشد هر چقدر در این مسیر با سرعت بروم، هواپیما استفاده کنم و ماشین استفاده کنم، به سمت شیراز می‌روم و هیچ‌گاه به مشهد نمی‌رسم.

مدرس حوزه علمیه با بیان اینکه اولین چیزی که در کار فرهنگی نقش اساسی دارد و باید مشخص کرد، جهتش است، تصریح کرد: اگر بخواهیم تشخیص جهت کار، به طور اساسی باشد، باید عاقلانه باشد؛ چون نگاه سطحی که فقط به همین جلوی چشم باشد و فضای الان را ببیند، کفایت نمی‌کند. برای تشخیص جهت باید يك فضای بالاتر از این فضای حاضر و فضای اطرافمان را نگاه کنیم و آن چیزی که این فضا را به ما نشان می‌دهد و باعث می‌شود که این فضا برایمان حاصل شود، عقل و عقلانیت است.

این محقق و پژوهشگر علوم اسلامی بیان کرد: عقل و عقلانیت در پناه شرع و شریعت است و این‌طور نیست که عقل بی‌نیاز از معصوم (ع) و روایات باشد و این را هم می‌گویم که چه طوری می‌شود آنها را باهمدیگر جمع کرد. چیزی که در بحث عقلانیت خیلی مهم است و اهمیت دارد آن است که عقلانیت اول، جهت را مشخص می‌کند و بعد، همین عقلانیت که جهت را مشخص می‌کند، می‌گوید که این جهت را چه طوری باید تنظیم کرد.

سیدمجید افضلی:

چیزی که در بحث عقلانیت خیلی مهم است و اهمیت دارد آن است که عقلانیت اول، جهت را مشخص می‌کند و بعد، همین عقلانیت که جهت را مشخص می‌کند، می‌گوید که این جهت را چه طوری باید تنظیم کرد
وی افزود: مباحثی همچون این که جهت کار فرهنگی چیست و کار فرهنگی به کجا می‌خواهد برسد باید در جایگاه خودش مطرح شود و ما الان از این بحث می‌کنیم که ابزار رسیدن به آن هدفی که می‌خواهیم به آن برسیم و ابزار تشخیص آن هدف، چیزی جز عقل و عقلانیت نیست، که این حرف اول است.

حجت‌الاسلام افضلی ادامه داد: حرف دومی که مطرح می‌کنیم این است که ما باید جهت را مشخص کنیم اما نگاه و رویکرد ما به این جهت باید چگونه باشد، نگاهی که محدود است و از آن به نگاه کوتاه‌مدت تعبیر می‌شود و معیار آن مدت عمر است، یا نگاهی که عقلانی است و محدود به من و مدت عمر من در آن کاری که انجام می‌دهم، نیست.

این محقق و پژوهشگر علوم اسلامی در تبیین رویکرد عقلانی به کارهای فرهنگی، اظهار کرد: اگر نگاه و رویکرد، عاقلانه و عقلانی باشد، من حتی به عمر خودم اکتفا نمی‌کنم و اگر نمونه‌اش را بخواهیم در جریان کربلا و عاشورا می‌توانیم ببینیم که در این جریان امام

حسین(ع) کارشان به حسب ظاهر با شهادت ختم شد و طبیعتاً اثر آن کاری را که انجام دادند ندیدند چون حضرت شهید شدند، اما این اثر از همان زمان که امام(ع) شهید شدند شروع شد.

مدرس حوزه علمیه افزود: آن زمان هم که امام(ع) شهید شدند هنوز حرف‌ها و مشکلات باقی بود و تهدیدها و تهمت‌های فراوانی نسبت به آن حضرت و اهل بیت‌شان برجای بود؛ یعنی بعد از شهادت حضرت هم تا زمانی این کار اثری نداشت اما بعد، این اثر خودش را در حکومت یزید نشان داد و تا الان می‌بینیم که آن اثر ماندگار است، در حالی که حضرت این اثر را در دوران عمر شریفشان ندیدند و به شهادت رسیدند اما این اثر ادامه دارد و ماندگار است.

رویکرد عقلانی؛ راز ماندگاری عاشورا

وی با اشاره به رویکرد عقلانی در جریان عاشورا، تصریح کرد: ماندگاری اثر عاشورا تا به امروز بیانگر این است که نگاهی که امام حسین(ع) به این جریان داشتند نگاه محدود نبود بلکه نگاه حضرت به آن حرکت کلی عالم بود و این که این کار فرهنگی که انجام می‌دهم در حرکت کلی عالم به کجا می‌انجامد، آیا این کار در مسیر حرکت کلی عالم هست یا نیست.

حجت‌الاسلام افضلی بیان کرد: طبیعتاً این‌جا آن چیزی که می‌تواند این راه را پیش ببرد همان عقل است؛ چون عقل آن چیزی است که از آن به «؛عبد به الرحمن و اکتساب به الجنان؛ عقل آن چیزی است که به واسطه آن خداوند رحمان عبادت می‌شود و بهشت به دست می‌آید» تعبیر می‌شود؛ یعنی چیزی که به واسطه آن خداوند رحمان تعبد می‌شود.

این محقق و پژوهشگر علوم اسلامی با بیان اینکه مسیر کلی عالم را هم که نگاه می‌کنیم می‌بینیم مسیری است که می‌خواهد به سمت تعبد برود، اظهار کرد: این نکته مهمی است که اولاً ما برای تشخیص این کاری که می‌خواهیم پیش برویم باید هدفی داشته باشیم و آن هدف، عاقلانه باشد و ابزار تشخیص هدف هم عاقلانه باشد و دوم این که این هدف هم محدود به من و عمر من نباشد که نکته مهمی است.

مدرس حوزه علمیه در بیان یکی از آسیب‌های کارهای فرهنگی، عنوان کرد: چیزی که الان در کارهای فرهنگی فراوان دیده می‌شود و حتی در افراد و گروه‌های مذهبی (آن‌ها که به ظاهر حرکت مذهبی انجام می‌دهند)، نیز دیده می‌شود این است که به اثر کوتاه مدت و اثر حال نگاه می‌کنند که کاری که انجام می‌دهیم اثرش الان حاصل می‌شود یا نمی‌شود.

وی افزود: اگر بخواهیم در مسیر حرکت امام حسین(ع) حرکت کنیم، در مسیر آن کار فرهنگی که مطابق با نظام کلی عالم است حرکت کنیم، ما نیز باید کاری کنیم که مطابق با نظام کلی عالم باشد. در این صورت من غصه نمی‌خورم که الان این کاری که انجام دادم نتیجه نداد؛ چون وقتی این کار را شروع کردم و با نگاه عاقلانه و عقلانی هم جلو رفتم، می‌دانم که این کار در مسیر کلی نظام عالم تأثیر خودش را می‌گذارد.

سیدمجید افضلی:

عقل آن چیزی است که از آن به «؛عبد به الرحمن و اکتساب به الجنان؛ عقل آن چیزی است که به واسطه آن خداوند رحمان عبادت می‌شود و بهشت به دست می‌آید» تعبیر می‌شود؛ یعنی چیزی که به واسطه آن خداوند رحمان تعبد می‌شود
وی با اشاره به اهمیت درک مناسب از زمان و مکان، بیان کرد: این موضوع خیلی مهم است که فضای اطرافمان را خوب بشناسیم و بدانیم چه چیزی برای این فضا مناسب است، اما در عین حال باید نگاه کرد که این چیزی که الان با این فضا مناسب است در کجای حرکت کلی عالم قرار می‌گیرد؛ در مسیر عبودیت و تعبد است یا در مسیر شیطانی است. این هم نکته مهمی بود که در بحث هدف‌شناسی می‌توان مطرح کرد.

حجت‌الاسلام افضلی بیان کرد: از جهت صورت و شکل، وقتی به تعبیرات روایات و آیات مراجعه می‌کنیم می‌بینیم که روی جهات احساسی خیلی تأکید شده است. در کارهای فرهنگی واژه‌هایی چون محبت، دوستی و امثال این‌ها بسیار مطرح شده است اما آن حرفی که در بحث هدف و غایت گفتیم در این‌جا گره‌گشای مسئله است که هر چیزی که ما را طبق آن مسیر حرکت کلی عالم - که به سمت تعبد و عبودیت است - پیش ببرد آن کار عاقلانه و عقلانی است، گاهی گریه و گاهی محبت است.

این محقق و پژوهشگر علوم اسلامی اظهار کرد: یک موقع انسان کاری را انجام می‌دهد که به حسب ظاهر، دیگران نیز همان کار را انجام می‌دهند مثلاً در مراسم عزاداری در حال سینه‌زدن است که این شکل و صورت عمل با آن هدف و غایت در نظر گرفته می‌شود که اگر با آن مطابقت داشت و در مسیر هدف بود، فایده دارد و این صورت عقلانی و عاقلانه است.

وی در پایان سخنان خود عنوان کرد: اگر صورت و شکل عمل در جهت هدف و غایت نباشد و نیز خود صورت هم خصوصیات عقلی

نداشته باشد، به این معنا که با ظاهر شرع و عقل مطابقت نداشته باشد، چطور می‌خواهد در جهت عقلانیت باشد؟ خلاصه مطالب گفته شده این می‌شود که اگر کاری بخواهد عاقلانه پیش برود باید هم فاعلش در این کار عاقلانه تصمیم بگیرد و هم فعلی که انجام می‌دهد، فعل عاقلانه باشد.